Hallintovaliokunta
Eduskunta

Viite: Hallintovaliokunnan asiantuntijakutsu 19.12.2018

Asiantuntijalausunto: HE 213/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi arpajaislain sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 1 luvun 3 §:n muuttamisesta

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry kiittää mahdollisuudesta saada esittää kantansa hallituksen esityksestä arpajaislain muuttamisesta.

Lausunnon keskeiset kohdat tiivistettynä

- Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry pitää pakollisen tunnistautumisen tuomista pelipisteisiin sijoitettuihin rahapeliautomaatteihin kannatettavana, ja tehokkaana välineenä ehkäistä rahapelihaittoja. Se mahdollistaa paremman ikärajakontrollin ja antaa mahdollisuuden tarjota pelaajalle yksilöidysti palautetta pelaamisestaan ja kulutuksestaan sekä mahdollistaisi erilaisten pelaamisen hallintaa tukevien ominaisuuksien tuomisen myös pelipisteiden automaatteja pelaaville pelaajille.
- On valitettavaa, että pakollinen tunnistautuminen ei tule kaikkiin raha-automaatteihin, vaan nykyisessä esityksessä pelisalien ja kasinon automaatit jäävät ulkopuolelle. Se on vakava puute, sillä kasinolla ja pelisaleissa pelataan hajasijoitettuja automaatteja suuremmilla summilla. Pelisaleissa pelaavat useammin rahapelaamisen muodon haitoista kärsivät pelaajat.
- EHYT ry esittää kansallisen rahapelipoliittisen ohjelman laatimista. Valtioneuvoston on tehtävä rahapelipoliittinen periaatepäätös, jolla asetetaan tavoitteet rahapelien tarjonnalle, valvonnalle, rahapelihaittojen ehkäisylle, hoidolle, tutkimukselle sekä peliyhtiön tuotolle, eli pelaajien häviämisen määrälle.
- Arpajaislaki edellyttää niin yhteiskunnalta kuin rahapeliyhtiöltäkin rahapelihaittojen ehkäisemistä ja vähentämistä. On välttämätöntä, että rahapelihaittojen ehkäisylle luodaan viimein rakenteet ja niille resurssit. EHYT ry esittää, että arpajaislain nykyisen 52 § tulkintaa laajennetaan ja sen kautta käytettävää rahasummaa korotetaan kattamaan rahapelihaittojen ehkäisyn, hoidon kehittämisen ja tutkimuksen riittävä rahoitus.

HE 213/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi arpajaislain sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 1 luvun 3 §:n muuttamisesta

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry toteaa yleisesti kannanottonaan *HE 213/2018 vp hallituksen esitykseen eduskunnalle laeiksi arpajaislain sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 1 luvun 3 §:n muuttamisesta*, että rahapelihaittojen ehkäisyn näkökulmasta raha-automaattipelaamiseen tulee edelleen vaikuttaa. Niitä pelaavat pienituloiset ja heikommassa sosiaalisessa asemassa olevat suhteellisesti enemmän. Ne myös aiheuttavat edelleen lukumääräisesti eniten rahapeliongelmaa. THL:n tutkimuksen

mukaan raha-automaatit ovat suosituin pelityyppi hoitoon hakeutuneilla ongelmapelaajilla, kun muilla pelaajilla suosituimpia olivat lottopelit[1].

Tutkimuksen kautta tiedämme myös, että ongelmapelaajat eivät juuri käytä vapaaehtoisia vastuullisuustyökaluja. Tästäkin syystä pakollinen tunnistautuminen ja siihen liitettynä riittävät vastuullisuustoimet, esimerkiksi pakolliset kulutusrajat pelaamiselle, ovat tarpeen myös raha-automaattipelaamisessa.

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry pitää pakollisen tunnistautumisen tuomista pelipisteisiin sijoitettuihin rahapeliautomaatteihin kannatettavana, ja tehokkaana välineenä ehkäistä rahapelihaittoja. Tämä väline mahdollistaa paremman ikärajakontrollin ja antaa mahdollisuuden tarjota pelaajalle yksilöidysti palautetta pelaamisestaan ja kulutuksestaan sekä mahdollistaisi erilaisten pelaamisen hallintaa tukevien ominaisuuksien tuomisen myös pelipisteiden automaatteja pelaaville pelaajille.

On kuitenkin valitettavaa, että pakollinen tunnistautuminen ei tule kaikkiin raha-automaatteihin, vaan nykyisessä esityksessä pelisalien ja kasinon automaatit jäävät ulkopuolelle. Se on vakava puute, sillä kasinolla ja pelisaleissa pelataan hajasijoitettuja automaatteja suuremmilla summilla. Pelisalien automaattien tuotto on perinteisesti ollut hajasijoitettuja automaatteja noin kolmanneksen korkeampaa. Pelisaleissa pelaavat myös useammin rahapelaamisen muodon haitoista kärsivät pelaajat ja harvemmin satunnaiset pelaajat[2]. Osassa pelisaleja (Feel Vegas) pelaamiseen yhdistyy myös alkoholitarjoilu. Tutkimuksessa on havaittu, että alkoholinkulutus on yhteydessä suurempiin panoksiin ja nopeampaan rahojen häviämiseen. Lisäksi on huomioitava, että Pakka-ostokokeiden perusteella ei pelisalien ikärajavalvonta näytä toimivan. Pakollinen tunnistautuminen tulee laajentaa koskemaan myös pelisalien ja kasinon raha-automaatteja sekä myös muita erityistä rahapelihaittaa sisältäviä rahapelejä.

Suomessa rahapelien tuotosta tulee ongelmapelaajilta tutkimuksen[3] mukaan noin 400 miljoonaa euroa (23 %) ja he pelaavat runsaasti rahapeliautomaatteja. Erityisesti heidän kulutustaan on tarkoitus hillitä. Siksi on selvää ja myös hyväksyttävää, että vastuullisen pelaamista ohjaavan politiikan myötä myös raha-automaattituotot vähenevät. Lakiesityksen perusteluissa (s. 20) Veikkaus arvioinut raha-automaattituottojen alenemaksi enimmillään 170 miljoonaa euroa. Arpajaisverotuottojen alenemaksi on arvioitu enimmillään 36 miljoonaa euroa, joka on 21 % tuottojen alenemasta. Erityisesti tämä jälkimmäinen luku kaipaisi lisää perusteluja etenkin, kun arpajaisvero on 12 %. Kuinka paljon tästä leikkautumisesta on alaikäisten pelaamista, joka lainsäädännön mukaan ei olisi edes saanut kertyä?

Maksettujen sijoituspaikkamaksujen vähentyminen ei saa muodostaa estettä pakollisen tunnistautumisen käyttöön ottamiselle. Suomalaisen rahapelijärjestelmän tavoitteena ei voi olla yritysten liiketoiminnan tukeminen.

Sisäministeriön hankkeelle talouspoliittisen ministerivaliokunnan tehtäväksi annossa esitetyt esiselvitykset ovat kovin vähäisiä merkitykseltään rahapelihaittojen ehkäisyn näkökulmasta. Tämä ei palvele kokonaisuutta ja tapahtuu nyt ilman kokonaisvaltaista suunnitelmaa. Siinä ei ole annettu tehtäväksi tehdä esiselvitystä rahapelipolitiikan kehittämistarpeista, ei rahapelihaittojen ehkäisyn resurssitarpeista tai rakenteista.

[1] Salonen A, Hellman M, Latvala T, Castrén S. Gambling participation, gambling habits, gambling related harm, and opinions on gambling advertising in Finland 2016. Nordic Studies on Alcohol and Drugs 2018.
[2] Ongelmapelaajista 66 % pelaa pelisaleissa, muista pelaajista 10 %. Salonen A et al. 2018.
[3] Raisamo S, Salonen A. Suomalaisten rahapelaaminen 2015. THL 2016.

Arpajaislain edellisten muutosten (HE 132/2016 vp) käsittelyn yhteydessä niin eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta[4] kuin hallintovaliokunta[5] korostivat, että pelihaittojen ehkäisyyn tulee panostaa vahvasti ja varata siihen riittävät resurssit. Valiokunnat totesivat myös molemmat, että rahapelilainsäädännön uudistamisen toiseen vaiheeseen onkin ryhdyttävä mahdollisimman ripeästi ja siinä tulee konkretisoida rahapelipolitiikkamme keskeistä tavoitetta, pelihaittojen ehkäisyä, ja haittojen ehkäisyyn liittyviä toimenpiteitä. Myös edunsaajien lausunnoissa on tuotu esiin, että pelihaittojen ehkäisyyn tulisi suunnata nykyistä enemmän varoja.

Talouspoliittisen ministerivaliokunnan esityksen pohjalta käynnistettävissä selvitystöissä tulisi ottaa paremmin huomioon myös rahapelihaittojen ehkäisy. EHYT ry pitää valitettavana, että arpajaislain muutoksissa edetään näin pienin askelin ja turhalla kiireellä. Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry toteaa, että ei ole eettisesti oikein pyrkiä lisäämään pelituottoja haittojen kustannuksella, erityisesti kun tiedetään että nuo haitat kohdistuvat yksilöihin, jotka ovat jo valmiiksi taloudellisesti ja yhteiskunnallisesti heikossa asemassa. Olennaista olisikin miettiä, miten voimme uudistaa rahapeli- ja tukijärjestelmää siten, että emme tarvitse ongelmapelaajien rahoja. Rahapelihaittoja on mahdollista ehkäistä hyvin suunnitellulla ja toteutetulla työllä.

EHYT pitää tärkeänä järjestelmä kokonaisvaltaisista ja pitkäjänteistä kehittämistä. Keskeisinä asioina EHYT ry näkee tässä;

1. Tarvitaan kansallinen rahapelipoliittinen ohjelma
2. Ehkäisevä työ tarvitsee pysyvät resurssit ja rakenteet

Kansallisen rahapelipoliittisen ohjelma

EHYT ry esittää kansallisen rahapelipoliittisen ohjelman laatimista. Valtioneuvoston on tehtävä rahapelipoliittinen periaatepäätös, jolla asetetaan tavoitteet rahapelien tarjonnalle, valvonnalle, rahapelihaittojen ehkäisylle, hoidolle, tutkimukselle sekä peliyhtiön tuotolle, eli pelaajien häviämisen määrälle. Ohjelma tulee laatia poliittisessa ohjauksessa ja siten että siinä ovat mukana myös raha-pelihaittojen kanssa työtä tekevät osapuolet. Siinä tulisi myös nostaa kehittämiskohteeksi digitaalisen pelaamisen haittojen ehkäisy.

Tiukemman ohjauksen tarvetta korostaa myös jatkuvasti lisääntyvä Suomeen internetissä kohdistuva ulkomainen rahapelitarjonta. Tämä edellyttää paitsi sen pohdintaa, miten tätä tarjontaa meillä suitsitaan myös entistä parempaa haittojen seurantaan. Meiltä puuttuvat edelleen rahapelihaittojen mittarit seurantaan vaikka niiden tuottamista edellytettiin jo edellisessä (HE 132/2016 vp, **s.** 46**)** arpajaislain muuttamisesta annetussa lakiesityksessä. Siinä edellytettiin valtioneuvoston omistajaohjauksen yhdessä sisäministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön kanssa määrittelevän rahapelihaittojen ehkäisyn tavoitteet sekä haittojen seurannan mittarit.

Rahapelihaittojen ehkäisemiselle on luotava tavoitteet ja rakenteet

Arpajaislaki edellyttää niin yhteiskunnalta kuin rahapeliyhtiöltäkin rahapelihaittojen ehkäisemistä ja vähentämistä. Lain perusteluissa todetaan rahapelihaittojen ehkäisyn olevan järjestelmän perusta. On välttämätöntä jo itse järjestelmän ja sen uskottavuuden kannalta, että rahapelihaittojen ehkäisylle luodaan viimein rakenteet ja niille resurssit.

[4] Valiokunnan lausunto StVL 9 2016 vp
[5] Valiokunnan mietintö HaVM 25/2016 vp

Rahapelihaittojen ehkäisyn rakenteet edellyttävät riittäviä resursseja. EHYT ry esittää, että arpajaislain nykyisen 52 § tulkintaa laajennetaan ja sen kautta käytettävää rahasummaa korotetaan kattamaan rahapelihaittojen ehkäisyn, hoidon kehittämisen ja tutkimuksen riittävä rahoitus.

Rahapeliyhtiöllä on voimassa olevan lain mukaisesti (46 §) velvollisuus korvata valtiolle rahapelitoiminnan valvonnasta aiheutuvat kustannukset täysimääräisesti ja samoin sillä on velvollisuus (52 §) korvata valtiolle rahapelihaittojen seurannasta, ehkäisyn ja hoidon kehittämisestä aiheutuvat kustannukset täysimääräisesti.

Kansalaisjärjestöjen toiminnalle on jatkossakin turvattava toimintamahdollisuudet. Kansalaisjärjestöillä on ollut keskeinen rooli rahapelihaittoihin liittyvässä kehittämistyössä, valistustyössä, ehkäisytyössä, tukipalveluissa ja hoidossa. Kansalaisviestinnälle, pelikasvatukselle, valistukselle ja muulle ehkäisevälle työlle tulee turvata mahdollisuudet rahoituksen kautta.

Rahapelihaittojen ehkäisy edellyttää pysyviä rakenteita. Ehkäisevän työn kehittämiseen tarvitaan oma elin, joka voisi olla esimerkiksi neuvottelukunnan tyyppinen, ja jossa pitäisi olla edustus niin valtiolta, kunnista kuin kolmannelta sektorilta. Järjestöillä tulee säilyä projektityyppinen kehittämistoiminta, joka kiinnitettäisiin yhteistyöorganisaation kautta osaamiskeskuksiin ja ne toteuttaisivat rahapelipoliittista ohjelmaa. Lisäksi nykyisen Peliklinikan pohjalle tulisi luoda hoidon ja tuen resurssikeskus, joka voisi vastata peliongelman hoidon ja tukipalveluiden kehittämisestä THL:n ohjauksessa

Helsingissä 10. päivänä tammikuuta 2019

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry

Juha Mikkonen
Toiminnanjohtaja

Tapio Jaakkola
Projektipäällikkö